

та можливість притягнення її до відповідальності за боргами держави в рамках міжнародних відносин (застосування імунітетів держави) зумовлює проведення подальших наукових пошуків у цій сфері.

Література:

1. Про відшкодування шкоди завданої потерпілому внаслідок збройної агресії Російської Федерації: проект Закону України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ji07427a?an=2> (дата звернення: 04.10.2023).

2. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України від 23.02.2023 р. № 2923-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text> (дата звернення: 04.10.2023).

3. Міжнародне приватне право: Навч. посібник / За ред. В. М. Гайворонського, В. П. Жушмана. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 368 с.

4. Жорнокуй Ю. М. Проблемні питання застосування конструкції «юридична особа публічного права». *Право та інновації*. 2016. №4. С. 41–48.

5. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Крайської. Харків : Право, 2017. 808 с.

6. Боршевська О. Судовий імунітет держави в розгляді приватноправових спорів за участю іноземних осіб. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. №3. С. 77–82.

Зеліско А. В.

доктор юридичних наук, професор, Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

КОМПАНІЇ «GATEKEEPERS» ЯК УЧАСНИКИ ЦИФРОВОГО РИНКУ

Сучасний шалений темп розвитку суспільних відносин в умовах глобалізації та цифровізації детермінує активацію процесів зміни зако-

нодавчої основи їх регулювання як на національному, так і транскордонному рівнях. На сьогодні маємо ситуацію, за якої введення в оборот цифрових об'єктів вимагає швидкого реагування законодавця на потребу якісного забезпечення відносин щодо них. Саме тому відбуваються активні процеси становлення правового забезпечення відносин щодо цифрових об'єктів на рівні ЄС. Такі трансформації віднаходять свою проекцію і на національному рівні, позаяк суттєва активізація процесів євроінтеграції України та зростаючих перспектив її входження до ЄС визначає посилення зміни вітчизняного законодавства і зміни ці, достатньо часто, мають ґрунтовно високий темп. Сфера цифрових послуг охоплює максимально широкий спектр споживачів різних соціальних прошарків, спричиняє домінуючий вплив на розвиток ринку послуг, а тому належить до тих, які знаходяться в основі соціального спрямування економіки і бізнесу як в Україні, так і у світі.

Право ЄС, маючи в своїй основі директиви та регламенти, прийняті достатньо давно, знаходиться станом на сьогодні у стані перманентної трансформації, пов'язаної із оновленням діючих актів та прийняттям якісно нових у прагненні наздогнати шалений темп розвитку сучасних відносин у світі. Сфера цифрових відносин належить якраз до тих, які є пріоритетними для законотворців європейського співтовариства. Зокрема, у травні 2019 року Європейським Парламентом і Радою було прийнято Директиву (ЄС) 2019/770 про договори постачання цифрового контенту та цифрових послуг. Оскільки очевидним було, що означена Директива зорієнтована на приватноправові договірні конструкції у сфері цифрових послуг, то логічним було очікувати і подальші кроки європейської спільноти щодо формування якісної та ефективної правової канви регулювання усіх аспектів щодо відносин, пов'язаних із цифровими об'єктами. І такі кроки європейського законотворця не забарилися і відзначилися послідовністю та логічністю підходів щодо врегулювання новітньої сфери суспільних відносин. Європейським Союзом було прийнято два нормативних акти: Акт про цифрові ринки (Digital Markets Act) і Акт про цифрові послуги (Digital Services Act) [1;2]. Ці акти ухвалені були у 2022 році і літом 2023 їх норми в основному набрали сили (окрім окремих винятків). Де-факто, вказані акти охоплюють дві різні площини щодо надання цифрових послуг, позаяк перший спрямований на публічно-правову площину, яка передбачає, зокрема, питання щодо добросовісної конкуренції на ринку цифрових послуг, вимог щодо значних суб'єктів та їх діяльності на ринку цифрових послуг. Стосовно ж друго-

го, акцент робиться на правах та інтересах споживачів послуг, правилах гри на ринку для усіх суб'єктів надання послуг, незалежно від їх ваги, процедурних правилах надання цифрових послуг тощо. Така дуалістичність європейських актів дозволяє комплексно охопити усіх можливі аспекти відносин щодо надання цифрових послуг та заслуговує на врахування такого концептуального підходу на рівні окремих держав. Адже ухвалення вказаних актів є ключовим моментом для запуску тектонічних змін у національному законодавстві європейських держав, включаючи навіть ті, які станом на сьогодні до ЄС не входять, позаяк ці акти поширюються і на ті компанії, які походять з держав, що не є учасниками ЄС, однак діють на ринку в межах ЄС.

Вказані акти наповнюють правове середовище європейської спільноти новітніми категоріями, поміж яких в межах класифікації учасників ринку цифрових послуг є виокремлення так званих компаній «gatekeepers», бізнес посередників та кінцевих споживачів цифрових послуг. До переліку компаній «gatekeepers» відповідно до кваліфікуючих ознак, окреслених у Акті про цифрові ринки належать компанії, які відповідають певним критеріями: 1) критерій належності послуг компанії до ключових – без яких бізнес посередники не зможуть априорі досягти кінцевих споживачів, а сама послуга надається щонайменше у трьох державах-членах ЄС; 2) фінансовий критерій, за яким оборот компанії рівний або ж перевищує 7,5 мільярдів євро за кожний із останніх трьох фінансових років. А середня ринкова вартість компанії 75 мільярдів євро за останній фінансовий рік; 3) критерій домінантності на ринку споживачів цифрових послуг – 45 мільйонів активних кінцевих користувачів щомісяця в межах ЄС, і щонайменше 10 000 активних бізнес-користувачів щороку також в межах ЄС.

Ми є свідками створення цілого сегменту компаній із спеціальним правовим статусом, детермінованим домінантним впливом таких компаній на ринок цифрових послуг. Як наслідок, сфера їх діяльності – це зона впливу публічного інтересу. Саме останній проектує на компанії такого роду цілий комплекс спеціальних вимог щодо діяльності. Поміж яких Акт про цифрові ринки визначає, наприклад, зобов'язання щодо незалежного аудиту, дотримання кодифікованих правил поведінки онлайн-платформ такого типу, негайного реагування на недобросовісні дії щодо споживачів на базі їх онлайн-платформ тощо.

Акт про цифрові ринки та Акт про цифрові послуги виходять концептуально із того, що компанії, які надають цифрові послуги, у тому числі, компанії «gatekeepers», проходять двоетапну процедурну верифі-

кацію: щодо заходу на цифровий ринок через дотримання кваліфікаційних вимог, які практики називають тестами; щодо отримання та подальшого підтримання статусу надавача цифрових послуг «gatekeeper» через дотримання визначених актами ЄС додаткових обмежень, які пов'язані із терміновим повідомленням та негайним реагуванням на недобросовісні дії в сфері надання цифрових послуг на загрози для споживачів.

Окрім того, потрібно враховувати і те, що Акт про цифрові ринки та Акт про цифрові послуги встановлюють ґрунтовні штрафи за порушення установлених нормативно підвищених вимог до діяльності компаній і компаній «gatekeepers» в сфері надання цифрових послуг. Стосовно вітчизняного законодавства, зокрема Закону України «Про цифровий контент та цифрові послуги», варто відзначити, що його положення розроблені, де-факто, із врахуванням Директиви 2019 року Ради Європейського союзу з приводу цифрового контенту і договорів про надання цифрових послуг і не враховують у достатній мірі вказані два акти, прийняті осінню 22-го року [3]. Доречним буде підкреслити, що даний закон не передбачає спеціального правового регулювання діяльності суб'єктів – надавачів цифрових послуг. Щодо суб'єктів, які надають цифрові послуги даний закон відсилає нас до Закону України «Про електронну комерцію», який, по суті, не є приведений у відповідність до новоприйнятого Закону України «Про цифровий контент та цифрові послуги» та не передбачає чітко окреслених особливостей суб'єктів із спеціальним правовим статусом – надавача цифрових послуг, не передбачає ту класифікацію, яка установлена Актами про цифровий ринок і цифрові послуги Європейського союзу які поділяють їх на «gatekeepers», на бізнес-посередників і на кінцевих споживачів бенефіціарів цих цифрових послуг. Закон України «Про електронну комерцію» встановлює ряд вимог з приводу процедури надання доступу до ринку цифрових послуг, однак не окреслює тих кваліфікаційних ознак, якими має володіти суб'єкт, щоб набути спеціального статусу суб'єкта надавача цих цифрових послуг [4]. Безумовно, що в плані компаній «gatekeepers», які встановлені Актом про цифровий ринок ця проблематика безпосередньо до вітчизняного права має опосередковане відношення, адже цей акт стосується надзвичайно масштабних за обсягом компаній, функціонуючих в межах Європейського союзу і, можна зазначити, що концептуально він розрахований на наднаціональні товариства, які діють в межах ЄС. Водночас, доцільним, мабуть, буде враховувати те, що цей акт стосується і компаній, які діють на території ЄС, але походять

із інших держав, тому числі з території України. І в даному випадку на них також поширюватиметься цей акт. А з позиції перспективи подальшого розвитку такого роду компаній і входження України до європейського співтовариства підняті питання будуть лише актуалізуватися.

Враховуючи викладене, можемо констатувати, що вітчизняне законодавство очікує подальше перманентне перебування у стані приведення його норм до правових стандартів Європейського Союзу. Такого роду зміни мають тенденцію як до технічних та процедурних, так і до концептуальних трансформацій.

Список використаних джерел:

1. Regulation (eu) 2022/1925 of the European Parliament and of the Council of 14 September 2022 on Contestable And Fair Markets In The Digital Sector and amending Directives (EU) 2019/1937 and (EU) 2020/1828 (Digital Markets Act). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R1925>.

2. Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32022R2065>.

3. «Про цифровий контент та цифрові послуги»: Закон України від 10.08.2023 р. №3321-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-20#Text>.

4. «Про електронну комерцію»: Закон України 3 вересня 2015 року №675-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>.

Зозуляк О. І.,

головний науковий співробітник Лабораторії проблем корпоративного права імені академіка Володимира Луця НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

СУЧАСНИЙ ІНСТИТУТ ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ: ДОСЯГНЕННЯ ДОКТРИНИ ТА СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Теоретичні уявлення про захист корпоративних прав стрімко розвиваються навздогін розвитку вчення про самі корпоративні права та осо-